

ŠIRINOM FILOLOŠKE MISLI. ZBORNİK U ČAST DIANI STOLAC

Hrvatska sveučilišna naklada / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet,
Zagreb/Rijeka, 2022. Ur. Borana Morić-Mohorovičić, Anastazija Vlastelić

Zbornik u čast Diani Stolac, koji se prostire na 703 stranice, objavila je Hrvatska sveučilišna naklada iz Zagreba i Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci pod uredništvom Borane Morić-Mohorovičić i Anastazije Vlastelić. U ovu impozantnu knjigu posvećenu slavljenici ulazi 51 tekst i 22 fotografije iz njezina života. Takav obim i raznolikost pokazuje širinu djelovanja prof. emerite Diane Stolac, kojoj je ovaj *Festschrift* i posvećen, što se prepoznaje već pri prvom listanju zbornika.

Nakon šest prigodnih tekstova slijedi 46 priloga raznolike jezične tematike, a sve je napisano perima 61 autora s različitih obrazovnih i znanstvenih institucija. U središtu je slavljeničina znanstvenog i stručnog interesa filologija kao „zastupnica i nositeljica intelektualne djelatnosti“, kako ju u „Uvodnom slovu“ definira dekan Filozofskog fakulteta u Rijeci Aleksandar Mijatović. Slijede dva rada, od kojih jedan donosi biografiju (Borana Morić-Mohorovičić i Anastazija Vlastelić), a drugi bibliografiju (Mateja Fumić Bistre) Diane Stolac, pa u nastavku slijedi nekoliko podataka iz njezina bogatog životopisa. Diana Stolac rođena je u Zagrebu 1956. Diplomirala je 1979. god. jugoslavenske jezike i književnosti te opću lingvistiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu gdje je na Poslijediplomskom studiju lingvistike magistrirala 1988. i doktorirala 1996. godine. Bila je lektorica na Filozofskom fakultetu u Pragu (Češka, 1980. – 1982.), a od 1982. god. zaposlena je na Pedagoškom/Filozofskom fakultetu u Rijeci te joj je za posebne zasluge i za međunarodno priznatu znanstvenu i nastavnu izvrsnost 18. svibnja 2022. dodijeljeno počasno zvanje *professor emeritus*. Uz matični je fakultet kao gostujući predavač ili kao nositeljica kolegija predavala i na drugim domaćim i inozemnim sveučilištima, a obavljala je i mnogo funkcija u raznim stručnim povjerenstvima, radnim tijelima, organizacijskim odborima i udrugama te je bila članica uredništva nekoliko znanstvenih časopisa. Kao voditeljica ili suradnica sudjelovala je na 17 znanstvenih i stručnih projekata, a za pojedine je dobila i nagrade. Objavila je osam knjiga, desetak poglavlja u knjigama i više od 150

znanstvenih članaka. Recenzirala je brojne znanstvene radove i bila mentorica pri izradi velikog broja završnih i diplomskih radova. Sudjelovala je na više od 160 znanstvenih skupova u zemlji i inozemstvu, aktivna je u popularizaciji humanističkih znanosti promičući spoznaje iz kroatistike, a nadasve je angažirana u uključivanju mlađih suradnika u svoje projekte.

Svestrano zanimanje, ljudska jednostavnost i pristupačnost, skromnost, neposrednost, iznimnost u znanosti, temeljitost i pedantnost samo su neke od karakteristika koje su dodijeljene prof. Stolac u sljedećim trima prigodnim radovima u kojima njihovi autori Marija Znika, Josip Luzer i Goran Kalogjera opisuju vlastita viđenja slavljenice te osobna iskustva u suradnji s njom.

U svojim se filološkim temama prof. Stolac naročito ističe u pisanju radova iz povijesti jezika koji uključuju kajkavski hrvatski književni jezik, hrvatski književni jezik 19. st. uz naglasak na riječku filologiju i franjevačku baštinu. Brojni su njezini radovi posvećeni sintaksi hrvatskog jezika, i povijesnoj i suvremenoj. Uz to je obrađivala i sociolingvističke teme proučavajući jezik i kulturu u društvenoj zajednici hrvatskih iseljenika, jezični krajolik u jeziku reklama i bavila se prošlošću i sadašnjošću slavenskih jezika, a velik je dio svoga znanstvenog rada posvetila usustavljanju znanstvene terminologije, posebice pomorske.

Preglednosti radi prilozi objavljeni u zborniku ovdje su podijeljeni u pet tematskih cjelina. Prvi, ujedno i najveći tematski blok u zborniku obuhvaća povijesnojezične teme, koje su u središtu pozornosti prof. Stolac još od samih početaka njezine znanstvene djelatnosti. U njemu se nalazi 15 priloga. Počinje radom Ivane Eterović, koja na temelju analize različitih biblijskih prijevoda iste biblijske lekcije iz 16. st. prikazuje slojevitost predložaka kojima se služio Antun Vramac pri priređivanju *Postile*, jednog od najznačajnijih djela kajkavskoga književnog jezika. Slijedi rad Vesne Grahovac-Pražić u kojem su prikazane jezične razlike u dvama izdanjima (1850., 1918.) Starčevićeve *Homilije*, i to na pravopisno-fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i leksičko-semantičkoj razini. Analiza triju katekizama austrijskog tipa iz 19. st. tiskanih u tiskari obitelji Karletzky na sadržajnoj, grafijskoj i jezičnoj razini u središtu je pozornosti Sanje Holjevac. Dubravka Ivšić Majić i Martina Kramarić analiziraju prijevod drugog dijela latinske gramatike fra Stjepana Marijanovića donoseći prijevod predgovora i opis sadržaja gramatike uz poseban osvrt na hrvatske gramatičke nazive. U radu se Sandre Jukić analizom četiriju propovijedi, od kojih dviju s kraja 19. st. i dviju s početka 20. st., prikazuje položaj atributa s obzirom na vrste atributnih riječi i na atributne skupove. Pregled veznika u starim tekstovima pisanim hrvatskim književnim jezikom od početaka hrvatske pismenosti i usporedbu sa suvremenim

veznicima daje Ljiljana Kolenić, a u središtu rada Ivane Lovrić Jović je Appen-
dinijeva *Grammatica della lingua illirica* iz 1808. god., kojom je talijanski isusovac
želio strance poučiti hrvatskom jeziku te ga normirati, a u kojoj je prisutan mali
broj talijanizama. O sintaksi padeža riječ je u prilogu Marine Marinković, koja je
radila na rukopisu *Nikola Novaković: Staro Štefanje 1903. – 1904.* u kojem je priku-
pljena etnografska građa Starog Štefanja, punkta na kojem se preklapaju govori
kajkavskog i štokavskog narječja. Jadranka Mlikota i Ana Lehocki-Samardžić
proučavaju i analiziraju Hallerovu gramatiku hrvatskog (srpskog) jezika iz 1916.
god. uspoređujući ju s dvjema gramatikama hrvatskog jezika koje Haller spomi-
nje u „Predgovoru“, a koje su napisane u Trojednoj Kraljevini Hrvatske, Slavoni-
je i Dalmacije. Slijedi rad Borane Morić-Mohorovičić, koja prikazuje i komentira
gramatički opis imenica iz gramatike D. A. Parčića iz 1873. god. stavljajući njego-
va morfološka rješenja u kontekst vremena u kojemu je djelovao i rad pisan pe-
rom Bojane Schubert, koji se bavi sadržajem i jezikom triju književnokajkavskih
tekstova objavljenih tridesetih godina 19. st. uoči drugog vala pandemije kolere.
Marijana Tomelić Ćurlin i Tanja Brešan Ančić u svom radu razmatraju pojedina
grafijska rješenja u prvim novinama administrativnog karaktera na hrvatskom
jeziku s početka 19. st. naziva *Kragliski Dalmatin*, a Jasna Vince analizira pogreške
pronađene u prvoj glavi *Treće knjige o kraljevima* prevedenoj s latinskog jezika i
sačuvanoj u 23 glagoljskim rukopisnim i tiskanim brevijarima pisanim crkveno-
slavenskim jezikom. U prilogu Silvine Vranić analizirana je čakavština i područ-
je s kojeg potječe u tekstovima *Riečkog novog lista* u 1913. i 1914. godini. Ovaj se
blok zatvara radom Sanje Zubčić, koji međujezičnom i unutarjezičnom analizom
najstarijeg priručnika ispovjedničkog tipa kod nas – Kožičićeva *Zrcala Svestnoga*
pridonosi razjašnjavanju geneze njegove autorske koncepcije, prijevodnih stra-
tegija i književnopovijesnog koncepta ranoga hrvatskog novovjekovlja.

Drugi je tematski blok u ovom zborniku dijalektološki. Njega čini osam pri-
loga. Prvi je u nizu rad autorice Andree Car Avdagić, koji govori o zastupljenosti
dijalektnih značajki u digitalnom marketingu, tj. u korpusu društvene mreže
Facebook i besplatne komunikacijske platforme Viber. Štokavskom je narječju
posvećen rad Mirjane Crnić Novosel, koja ističe problem parcijalne istraženosti
ličkih govora i to uglavnom kao dijela sintetičkih rasprava o pojedinim dijalek-
tima, kao i potrebu za novim istraživanjem govora na spomenutom području.
Čakavskom su narječju posvećena četiri rada, i to dva koja obrađuju govore na
području Dalmacije i dva na istarskom poluotoku. Prilog Filipa Galovića bavi se
osobitostima govora mlađe generacije Bračana čakavaca na fonološkoj i morfo-
loškoj razini, a Dunja Jutronić analizira čakavski genitiv množine u splitskom

vernakularu na tekstovima Marka Uvodića Splićanina i Miljenka Smoje. Istarske govore proučavaju Ivana Nežić, koja u svom radu analizira sintaktički sustav padeža u labinskoj skupini govora, i Lina Pliško, koja obrađuje frazeme s fitonimnom sastavnicom iz rukopisnoga frazeološkog rječnika sela Mrkoči Radoslava Runka. Slijedi rad s područja kajkavštine Borisa Kuzmića, koji piše o uključenosti dijakronije i sinkronije u kajkavskoj pjesničkoj zbirki *Turopolska rapsodija* (2014.) autorice Slavice Sarkotić, i rad Marija Kolara, koji analizira kajkavsko pjesništvo Zvonka Kovača i čakavsko pjesništvo Milorada Stojevića pokazujući neograničenost izražajnih mogućnosti dijalekata.

Sljedeći tematski blok obuhvaća pet radova s područja standardologije i gramatikologije. Prvi je rad Krasimire Aleksove, koja razmatra stavove govornika bugarskog jezika o utjecaju standardnog jezika na društveni ugled pojedinca i na njegovo napredovanje u karijeri. Slijedi rad Jadranke Gvozdanović u kojem se istražuje upotreba posvojnih zamjenica umjesto povratno-posvojne zamjenice u hrvatskom jeziku i rad Janneke Kalsbeek i Radovana Lučića, koji uz obradu pojma habitualnosti u lingvističkoj literaturi i uz povijesni razvoj konstrukcija za izražavanje habitualnosti analiziraju načine za izricanje habitualnosti u hrvatskome standardnom jeziku i u raznim govorima. Potom slijedi prilog Branke Tafre u kojemu se donose razmatranja o samom nazivu (imena sakupiva, zbirne imenice) za kategoriju zbirnih imenica i analizira se zbirnost imenica na temelju više kriterija. Ovaj tematski blok zaokružuje prilog Irene Zovko Dinković u kojem autorica istražuje anaforičku referenciju, tj. njezinu posebnu vrstu – magareću metaforu u okviru pitanja formalnog prikaza kvantifikacije u prirodnim jezicima.

Četvrti blok obuhvaća devet radova s područja etimologije, semantike, frazeologije, onomastike, leksikologije i terminologije. Etimologiju obrađuju dva rada: Ranko Matasović promatra do sada ponuđene teorije o podrijetlu praslavenskog pridjeva **pústv* nudeći pritom novu etimologiju, a Petra Radošević raspravlja o podrijetlu praslavenskog fonema **x* izlažući postojeće slavističke etimološke teorije. Slijedi rad Jasmina Hodžića u kojem se analiziraju naslovi bosanskih vijesti u vrijeme pandemije koronavirusa, koji stvaraju homonimski konflikt. Dva se rada bave neologizmima. Prvi je prilog Željke Macan, koja neologizme 21. st. prikupljene iz mrežnih i tiskanih izvora razvrstava po semantičkim poljima i osvrće se na prilagodbu stranih neologizama u hrvatskom jeziku, a drugi je rad Ane Mikić Čolić i Maje Glušac u kojem se analizira 87 pandemijskih neologizama prikupljenih u prvoj polovici 2020. godine. Domagoj Kostanjevac obrađuje frazeme u suvremenome hrvatskom političkom diskursu preko konceptualnih

metafora na kojima se temelje. Sinkronijskim modelom i oblikovanjem onima u literarnim djelima bavi se Pavol Odaloš, a Marija Turk analizira pomorsko nazivlje u Šulekovu hrvatsko-njemačko-talijanskom rječniku uz poseban osvrt na strukturu rječničkog članka koji sadrži kolokacije. Na kraju ovoga bloka svoj je prilog dao Šime Demo obradivši nazive za boje u hrvatskim epovima na latinskom jeziku i time doprinio istraživanju jezične raznolikosti.

Posljednji blok uključuje devet radova s područja pragmalingvistike, sociolingvistike, višejezičnosti, jezičnog krajolika i jezične politike. Prvi rad dvojice autora Nives Bogdan i Josipa Lasića s metodičkog i sociolingvističkog aspekta obrađuje *Početnicu* (1944.) priređenu za provođenje nastave dalmatinske djece u izbjeglištvu u Egiptu 1944. – 1946. Slijedi prilog Maje Čutić Gorup i Saše Potočnjak u kojem se analiziraju dvije verzije pisma (na talijanskom i njemačkom jeziku), koje je Fran Krsto Frankopan dan prije smaknuća napisao supruzi, a čiji rukopis nije sačuvan. Autorice pritom ukazuju na sadržajne i poetičko-retoričke razlike inačica. Dvojezičnost i prebacivanje kôdova u središtu je pozornosti Jima Hlavača, koji donosi zaključke na temelju govora Australaca hrvatskog podrijetla druge iseljeničke generacije. Višejezičnost se odražava i u radu Biljane Stojanovske, koja predstavlja cjelokupni rad Lektorata za makedonski jezik na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, a koji uključuje nastavničku i izdavačku djelatnost te sve aktivnosti kojima se afirmira makedonski jezik i kultura. Slijedi prilog Kristiana Novaka, koji na temelju analize autobiografskog teksta Petra Preradovića *Crtice moga života* (1890./1997.) i njegove privatne korespondencije (od 1841. do 1872.) pokušava odrediti presudne faktore njegova (višejezičnoga) jezičnog razvoja. Ante Jerić analizom serije *Siročad*, u čijem je središtu pozornosti kloniranje, propituje znanstvenu fantastiku kao antipedagogiju, a Cecilija Jurčić Katunar propituje potrebu za autocenzurom pri govorenju o temama koje (nam) izazivaju nelagodu, što rezultira dinamikom raspoloživih mehanizama jezičnih mijena. Blaženka Martinović i Mihaela Matešić istražile su uredničke jezične politike u korpusu hrvatskih filoloških časopisa analizom uputa za autore predloživši kao metodološki okvir mjerenje zastupljenosti značajki tzv. „visokog“ i „niskog“ varijeteta hrvatskoga standardnog jezika na sintaktičkoj i morfosintaktičkoj razini. Na samom je kraju donesen rad Anastazije Vlastelić u kojem se tematski i lingvostilistički analiziraju reklame u radničkoj tiskovini s kraja 19. st. uz utvrđivanje jezičnih strategija za iskazivanje političkih stavova.

Pobrojivši sve radove u zborniku, jasno je kako su prilozi uglavnom povezani više ili manje s područjima kojima se slavljena bavi dugo godina. Njezin je znanstvenoistraživački interes raznolik i obimom zahtjevan, pa su i teme u

ovom zborniku različite i nadasve zanimljive. Neprijeporno je ova knjiga na sedam stotina stranica dokaz slavljeničina velikog utjecaja na širok krug bivših studenata, kolega i suradnika, što svi koji su s profesoricom surađivali i potvrđuju. Stoga ne čudi da je pred nama zbornik iznimne kvalitete i kvantitete, kako to slavljenica prof. emerita Diana Stolac i zaslužuje.

Nina Spicijarić Paškvan